

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР
АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

2023-7/2

**Вестник Хорезмской академии Маъмуна
Издается с 2006 года**

Хива-2023

МУНДАРИЖА ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Abdullayev I.S., Shonazarova G.M. Nodavlat ta'lim tashkilotlarini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanish imkoniyatlari	5
Aliyeva J.A., Erkinov D.Yu. Oziq ovqat sanoatini klaster asosida rivojlantirish	10
Bayjanov S., Abishov M., Djumabaeva N. Korxonalarda mahsulotlarni sotish hisobini takomillashtirish masalalari	13
Durumov T.G'. Vaqtincha bandlik agentliklarini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	16
Egamberdiyev O.B., Tuychiyev A.M. Davlat-xususiy sheriklik samaradorligini oshirish tamoyillari	19
Eshniyazova Y.Y. Mintaqada soliq tizimi samaradorligini oshirish imkoniyatlari	22
Farmanov E.A. Transport xizmatlar bozorining nazariy asoslari va usullari	24
Ibragimov Q.T. Surxondaryo viloyat faol qurilish korxonalari faoliyatining korrelatsion-regression tahlili	28
Izimbetov K.S. Qoraqalpog'iston Respublikasi demografik jarayoniga ta'sir etuvchi omillarning statistik tahlili	32
Kabilova N.Sh. Turizmda innovatsion turistik xizmatlarni ko'rsatishdan keladigan ijtimoiy-iqtisodiy samarani oshirish imkoniyatlari	36
Karimova Sh.Z. Technologies for creating digital platforms in the effective organization of e-commerce	41
Murodov A.M. Oliy ta'lim xizmatlari tizimini innovatsion rivojlanishining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	44
Murotjonova M.D. Foreign experience of service industry development	47
Murotjonova M.D. Directions for improving the support of the service sector in the Republic of Uzbekistan	50
Murotjonova M.D. Knowledge-based digital economy	53
Nasimov R.A. O'zbekiston Respublikasida soliq yukining soliq to'lovchilar faoliyatiga ta'sirining evolyusion tahlili	57
Nasretdinova F., Ismoilova M. "Green banking" tizimi atrof-muhitni muhofaza qilishda ijtimoiy ma'suliyatni shakllantirishning zamonaviy usuli sifatida	62
Normamatova P.O. Surxondaryoda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishning o'ziga hos jihatlari	65
Sadinov A.Z. Improving waste product recycling processes based on digital technologies	68
Shanazarova N.B. Logistika harajatlarini optimallashtirish tamoyillari	74
Shanazarova N.B. Principles of optimization of logistics costs	78
Sodikova D.Z. Ways and problems of using the experience of developing countries in the development of electronic commerce	80
Tajekeev Z.K., Abishov M.S., Kutimov B.K. Tovar-moddiy zaxiralari hisobining bhms va mhxs bo'yicha qiyosiy tahlili	84
Toyrova Sh.B. Ekologik turizmni tashkil etish va rivojlantirishning ijtimoiy va iqtisodiy shart-sharoitlari	88
Toyrova Sh.B. Ekologik turizmning ta'rifi va tasnifi xususiyatlari	92
Vafokulova M.S. Management of Family-Owned Businesses: Challenges and Strategies	96
Xamrayev Q.I. Rivojlangan mamlakatlarda investitsiya fondlarining sof aktivlari samaradorligini baholash	99
Xasanova Z.T. Xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish masalalari	104
Арипов О.А., Пиримбаев Ж., Ганиев Б.Б. Ишбилармонлик муҳитини қулайлаштиришда инфратузилмаларнинг аҳамияти	108
Байжанов С.Х. Евроосиё иқтисодий иттифоқининг солиқ тизимларининг интеграция жараёнлари шароитида қиёсий таҳлили	112
Бобахонов Б.У. Глобаллашув шароитида бошқарувда лидерлик концепцияларидан фойдаланиш масалалари	116

–mehnat resurslari ko'p joylashgan hududlarda mehnatni ko'p talab qiluvchi engil va oziq-ovqat mahsulotlariga ixtisoslashgan kichik sanoat zonalarini ochish va x.k.lar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022- 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi PF-60-son Farmoni. <https://lex.uz/>. 2022-y.
2. Саградов А.А. Экономическая демография: Учеб. пособие. – Москва: Наука, 2005. С.8
3. Булаев В.М. Методы исследования в региональной демографии (Предмет. Региональный анализ. Практика) – Улан-Удэ: Изд-во БНЦ СО РАН, 2008. – 116 с
4. Qoraqalpog'iston Respublikasi statistika boshqarmasi ma'lumotlari. // www.qrstat.uz

UO'T 338.48

TURIZMDA INNOVATSION TURISTIK XIZMATLARNI KO'RSATISHDAN KELADIGAN IJTIMOY-IQTISODIY SAMARANI OSHIRISH IMKONIYATLARI

N.Sh.Kabilova, o'qituvchi, Buxoro Davlat Universiteti, Buxoro

Annotatsiya. Ushbu maqolada innovatsion turistik xizmatlar destinatsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga sabab bo'lishi rivojlangan xorij mamlakatlari tajribasi tahlili asosida yoritilib, imkoniyati cheklangan sayyohlarning sayohatini turistik geoaxborot tizimlari vositasida tashkil qilish loyihasi taklifi ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, ijtimoiy samaradorlik, GAT, imkoniyati cheklanganlar, texnologiya

Аннотация. В данной статье обосновано факт на основе анализа опыта развитых зарубежных стран, что инновационные туристские услуги являются причиной социально-экономического развития дестинации, а также разработано проект по организации путешествия туристов с ограниченными возможностями посредством туристских геоинформационных систем.

Ключевые слова: инновация, социальная эффективность, ГИС, люди с ограниченными возможностями, технология.

Abstract. Based on the analysis of the experience of developed foreign countries the article highlights the fact that innovative tourist services are the cause of the socio-economic development of the destination, and proposes a project for organizing the travel of tourists with disabilities by means of tourist geoinformation systems.

Keywords: innovation, social efficiency, GIS, disabled people, technology

Kirish. Butunjahon turizm tashkilotining ta'kidlashicha, “muvaqqafiyat kaliti iste'molchilarning ehtiyojlarini tezkor aniqlash va aniq, individuallashtirilgan hamda so'nggi ma'lumotlarga asoslangan axborot bilan potentsial mijozlarga erishishdir”.

Bugungi kunda sayohat va turizm sektori jahon yalpi ichki mahsulotining 7,6% ini tashkil qiladi. 2022 yilda 22 million yangi ish o'rni yaratildi, mahalliy tashrif buyuruvchilar xarajatlari 20,4 foizga, xalqaro sayohatchilar xarajatlari esa 81,9 foizga oshdi. Hozirgi kunda turizm dunyodagi eng yirik biznes hisoblanadi [1].

Zamonaviy iqtisodiyotda turistik faoliyat ro'yxati sezilarli darajada kengayib bormoqda, shu jumladan mehmondo'stlik sanoati, umumiy ovqatlanish, sug'urta, tibbiy xizmat, transport, animatsiya faoliyati keng ma'noda, axborot tarmoqlari va tizimlari va boshqalar, ularning xususiyatlari doimo murakkablashib bormoqda. Ushbu tuzilmalar o'z faoliyatini avtonom tarzda emas, balki bir-biri bilan o'zaro aloqada amalga oshirganligi sababli, bu turizm faoliyatining umumiy natijasiga erishish uchun maydonni shakllantirish to'g'risida gaplashishga imkon beradi.

Binobarin, turistik faoliyat samaradorligini turistik mahsulot qiymatini yaratish va taqsimlash zanjirining umumiy samaradorligi deb hisoblash mumkin. Bundan tashqari, kamida bitta ishtirokchining samarasizligi umuman zanjirning samarasizligiga olib kelishi mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Turizm faoliyati bilan shug'ullanadigan firmalar daromad olish uchun xodimlarni yaxshilash va mehnat unumdorligini oshirish, ko'plab mijozlarni jalb qilish, taqdim etilayotgan xizmatlar darajasiga mos stavkalar va narxlarni qo'llash, turar joylarni to'ldirish va to'lovlarni oshirish uchun harakat qilishlari kerak. Turizm qaysi turdagi korxona bo'lmasin, yuqori iqtisodiy samaradorlikka erishish, foydani oshirish uchun ishlashni talab qiladi.

Turizmدا innovatsiyalarni qo'llash mavzulari Onețiu A.N., Predonu A.M., Pizam A., Milman A., Yakovenko V.E., Mazurenko S., Azgaldov K.K., Kostin A.V., Novikov V.S., Muminova S.R., Matkarimov I., Raximboyev A. tomonlaridan atroflicha o'rganilgan.

Turistik faoliyatni amalga oshirish, ularda mavjud bo'lgan resurslardan foydalanish nafaqat iqtisodiy samaralarni, balki ijtimoiy ta'sirlarni ham keltirib chiqaradi, ikkinchisi turistlarning moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirish o'lchovi va usulini aks ettiradi. Bunday sharoitda ijtimoiy ta'sirni baholash va o'lchash ushbu sohadagi samaradorlikni baholashning to'liq vositasi hisoblanadi.

Turizmning ijtimoiy samaradorligi tarkibiy qismlariga quyidagilarni kiritish mumkin [2]:

- dam olish va farovonlik orqali sayyohlarga jismoniy va aqliy salohiyatni tiklash;
- mijozlarning barcha ehtiyojlarini qondirish;
- do'stlar, hamkorlarning psixologik ehtiyojlarini qondirish, qadr-qimmat va atrof-dagilarning hurmatiga erishish;
- bo'sh vaqtni maroqli o'tkazish;
- bilim kengaytirish orqali ta'lim va madaniyat darajasini oshirish;
- tinchlik va hamjihatlik muhitini rivojlantirish;
- atrof-muhitni muhofaza qilish va boshqalar.

Umuman olganda turizm ijtimoiy ta'sirga ega bo'lsada, uning namoyon bo'lishining ba'zi turlari - turistik SPA muolajalari va balneo-tibbiy davolanish, madaniy turizm, qishloq turizmi, yoshlar turizmi - yuqori ijtimoiy kuchga ega [3].

Tadqiqot metodologiyasi. Rivojlangan turistik destinatsiyalarda amalda qo'llanilayotgan yuqori ijtimoiy-iqtisodiy samara beradigan innovatsiyalar tahlili asosida analiz va qiyoslash kabi usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. Xalqaro bozorda innovatsiyalarga keng yo'l ochib berilmoqda, shu jumladan sayyohlik sohasida ham, mijozlarga qulayliklar yartib berish, ularning talab va ehtiyojlarini qondirish, samarali biznes faoliyatini yo'lga qo'yish maqsadida innovatsiyalar rag'batlantirilmoqda. Misol tariqasida, turizm rivojlangan destinatsiyalar tajribasi shuni ko'rsatadiki, axborot texnologiyalari (AT)dagi yangilik sayyohlik sanoatini qanday o'zgartirishi mumkin.

Mobil ilovalar va texnologiyalar.

Mobil qurilmalarning texnik takomillashuvi va Internetning mavjudligi tufayli keng tarqalgan mobil ilovalar har qanday turdagi innovatsiyalarning realizatsiyasi chun samarali vosita hisoblanadi.

Ko'pincha aviakompaniyalarning mobil dasturlari chiptalarni bron qilish uchun ishlatiladi, ammo "Aeroflot" tajribasi ularning innovatsion salohiyati ancha yuqori ekanligini tasdiqlaydi. 2017 yilda "Aeroflot" Aero Games" mobil dasturini ishga tushirdi. Kompaniyaning mijozlari ushbu o'yinni o'ynab, mukofotli millarni qo'shimcha ravishda to'plash va keyinchalik ularni chiptalarga almashtirishdek qimmatli imkoniyatga ega bo'lishlari mumkin [4]. Ushbu yondashuv kompaniyaga iste'molchilar oldida o'z brendi uchun qo'shimcha ball to'plashga imkon beradi.

Umumiy ovqatlanish korxonalarida ko'pincha mahsulotlarni sotish uchun mobil ilovalardan foydalaniladi. Qozog'istondagi "Tanuki" nomli zanjir restoran mijozlarni jalb qilish uchun mobil ilova orqali berilgan buyurtmalarga qo'shimcha chegirmalar o'rnatgan [5]. Mobil texnologiyalar bilan chambarchas bog'liq bo'lgan yana bir yangilik - bu QR kodlarini joriy etish. QR kod (Quick Response – tez javob) - bu katta hajmdagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan matritsa kodi. Ushbu tizim Yaponiyaning Denso-Wave kompaniyasining 1994 yildagi ishlanmalari tufayli paydo bo'ldi. Boshqa kodlardan farqli o'laroq, u bir qator afzalliklarga ega: kodlangan ma'lumotlar matnli (istalgan tilda), URL manzili va boshqa ma'lumotlar sifatida bo'lishi mumkin; juda katta hajmdagi ma'lumotni o'z ichiga oladi (4296 ta raqam va harflar yoki 7089 ta raqamlar); kichik maydonni egallaydi. Bunday kodni tanib olish darajasi yuqori. Uni tanib olish mobil qurilmaga o'rnatilgan maxsus dastur yordamida amalga oshiriladi. QR kodini o'qib, foydalanuvchi restoranning veb-saytiga kirishi, menyusini ko'rishi, Internetda restoran haqida sharh qoldirishi, shuningdek stolni bron qilishi yoki uyda ovqat buyurtma qilishi mumkin.

Shuningdek, turistik yo'l ko'rsatkichlar faol ravishda mobil ilovalar sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu shaklda mobil ilova ko'p funksiyali, foydalanishga qulay bo'lib qoladi. Bunday

interaktiv yo'lko'rsatkichlardan biri Vienna PASS Travel App quyidagi funksiyalarni bajarishga imkon beradi:

- shahar xaritasi bilan oflayn rejimda ishlash (bu boshqa mamlakatlardan kelgan sayyohlar uchun juda muhimdir);
- oflayn rejimda sayyohlik ob'ektlarining batafsil tavsifiga kirish huquqini olish;
- turistik diqqatga sazovor joylarga kirish yoki uyushtirilgan ekskursiyalar uchun chiptalarni sotib olish;
- "Siz bu yerdasiz" funksiyasi yordamida o'zingizning joylashuvingizni aniqlash;
- 60 ta diqqatga sazovor joylarga kirishga imkon beruvchi Vena PASS elektron sayyohlik kartasini olish.

Ushbu yangilik yuqorida tavsiflangan turlarning bir nechtasini birlashtirganligi bilan qiziq. Birinchidan, unda daromad olish modeli standart "tovar-pul" emas, balki freemium (inglizcha bepul minimaldan) deb ataladi, ya'ni. mahsulotning o'zi bepul, qo'shimcha mahsulot yoki xizmat pul talab qiladi. Ikkinchidan, bu sayyoh elektron kartani sotib olayotganda foydalanadigan kompaniyalar (turistik diqqatga sazovor joylar) bilan o'zaro manfaatli hamkorlikni ochib beradi. Uchinchidan, mobil ilovaning ko'p funktsionalligi uni iste'molchilar uchun alohida analoglar: navigatorlar va ba'zi diqqatga sazovor joylarning Internet-saytlari bilan taqqoslaganda jozibador qiladi.

Agar muzey sohasini ko'rib chiqsak, u holda mobil ilovalar tobora keng tarqalmoqda. Ermitaj singari yirik muzeylar o'zlarining ko'rgazmalari uchun audio qo'llanmalar ishlab chiqadilar va bu o'z navbatida ish jarayonini sifat jihatidan o'zgartiradi. Mobil ilova uchun pullik audio sayohatlar muzeyga, birinchidan, qo'shimcha daromad olish, ikkinchidan, an'anaviy texnik vositalarni saqlash (ularni ta'mirlash, zaryadlash va boshqalar) uchun xarajatlarini optimallashtirishga imkon beradi.

Turar joy binolari taxminan 10 santimetr masofada joylashgan qurilmalar o'rtasida ma'lumotlar almashinuvini ta'minlaydigan qisqa masofali simsiz ma'lumotlarni uzatish texnologiyasi (Near field communication) NFC texnologiyasidan foydalangan holda mobil dasturlarni faol ravishda o'zlashtirmoqda. Innovatsiyalarni namoyish etgan birinchi mehmonxona Clarion Hotel Stokholm edi. NFC texnologiyasi mehmonxonalarini ro'yxatdan o'tkazish uchun an'anaviy ro'yxatdan o'tish jarayonini o'zgartiradi. Mehmonxonaga kelishdan yoki u yerda bo'lishdan oldin belgilangan vaqtda mehmon xonasiga kirishga tayyorligi va u ro'yxatdan o'tish tartibidan o'tishi mumkinligi to'g'risida xabar oladi. Mobil ilovada onlayn ro'yxatdan o'tishni tugatgandan so'ng, raqamning kaliti faollashtiriladi. Mobil qurilmani elektron qulfga ulash orqali mehmon xonaga kirish huquqini qo'lga kiritadi. Shunday qilib, mehmonxonaning ish jarayoni o'zgarib, xavfsizlik va ishonchlilik nuqtai nazaridan yanada mukammal, shuningdek mehmonlar va xodimlar uchun qulay bo'lib qolmoqda.

Geoaxborot tizimlari (GAT).

Bugungi kunda turistik xizmatlar butun dunyo bo'ylab turli ko'rinishlarda va yo'nalishlarda namoyon etib kelinmoqda. Geoaxborot tizimlardan xaritalashtirishda, bronlashtirishda, yo'l ko'rsatkichlar, qidiruv tizimi sifatida foydalanish mumkin. Turistik destinatsiyalar turizmning barcha yo'nalishlarida, turistik xizmat ko'rsatishda ushbu tizimlardan samarali ravishda foydalanib kelmoqda. Quyida bir necha misollarni keltirib o'tamiz.

Axborot tarqatish muqobil kanallari jadal rivojlanishi natijasida mehmonxonalar sohasida dunyo miqyosida rezervlash tizimlari o'zining avvalgi mavqeini asta-sekin yo'qotib bormoqda. Jahon Internet kompyuter tarmog'i bu yangi to'lqinning sardoridir. Buni bronlash tizimlarining o'zi ham e'tirof etmoqda. Bu ularni Internet bilan birlashtirishga va o'z Internet-serverlarini tuzishga rag'batlantirmoqda. Bunda global rezervlash tizimi (Global distribution system, GDS)dagi axborotga kirish va mehmonxonalarni bronlashtirish Internet-serverlar orqali ta'minlanadi. Bugungi kunda SAHARA tizimidan tashqari, barcha GDS shunday imkoniyatlarga ega.

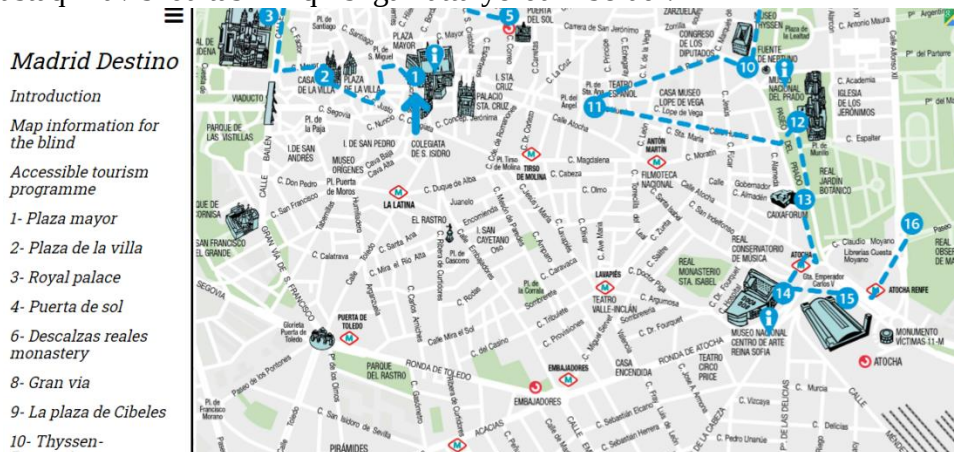
Mehmonxonalar uchun Internet tarmog'ining imkoniyatlari faqat GDS bilan hamkorlikda ishlashdan iborat emas. Internetdan foydalanishda mehmonxonalar erishadigan asosiy ustunlik qamrab olinadigan mijozlar doirasining kengligi va GDSga qaraganda arzonroq ustama xarajatlardadir. Internet orqali ishlash dunyo miqyosidagi rezervlash tizimlari ishidan quyidagi jihatlar bilan farq qiladi:

GDS	Internet server
Qidiruv jarayonida mehmonxona faqat bir marta ko'rsatilishi mumkin	Qidiruv jarayonida mehmonxona istalgan serverlarda istalgan miqdorda ko'rsatilishi mumkin
Vositachilik haqi olinadi	Agentlik komissiyasi to'lanmaydi
Ishonchli ma'lumot beriladi	Soxta xabarlar tarqatilishi mumkin

Manba: Muallif tadqiqotlari asosida tuzilgan

Internetga kirish imkoniyatiga ega bo'lish va unda o'z sahifasini tashkil etish dunyo miqyosidagi rezervlash tizimlaridan foydalanish huquqini qo'lga kiritishga qaraganda oson va arzonroq bo'lib, bunga istalgan mehmonxonaning qurbi yetadi. Internetdan foydalanishning muhim afzalliklaridan biri shundaki, u xalqaro va shaharlararo so'zlashuvlarga xarajatlarni ancha kamaytirish imkonini beradi.

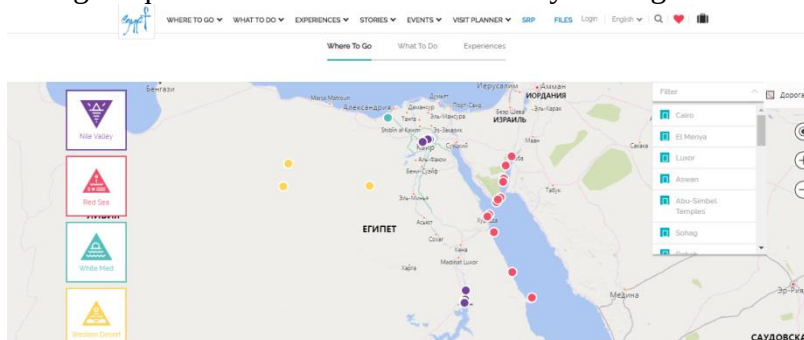
Turizm biznesida ayniqsa veb GATlardan keng foydalaniladi. Misol uchun, Madridda "Tur4all" barcha segmentdagi sayyohlarga mo'ljallangan tur tashkil etilgan [6]. Shu jumladan, accessible (qulay) turizm ham yo'lga qo'yilib, imkoniyati cheklangan sayyohlar uchun mehmonxona, ovqatlantirish tashkilotlari, turistik diqqatga sazovor joylar, dam olish maskanlarida ko'zi ojizlar, soqovlar, nogironligi bor shaxslar uchun barcha qulayliklar yaratilgan. Quyida imkoniyati cheklanganlarga mo'ljallangan Madridning xaritasi keltirilgan. U uch, ispan, ingliz, fransuz tillarida talqin qilinib, mobil ilova qo'l telefoniga yuklab olinganidan so'ng kerakli obyektlar to'g'risida ma'lumotlar belgilangan tilda faqatgina ko'zi ojizlar uchun berib boriladi. Mazkur accessible xarita sayohatni mustaqil ravishda tashkil qilishga katta yordam beradi.

1-rasm. Imkoniyati cheklanganlar uchun Madridning geoaxborot tizimi xaritasi

Manba: https://www.esmadrid.com/en/accessible-madrid?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

Noyob sayyohlik resurslariga ega mamlakatlarning mutlaq ustunligi davlat va mintaqaviy tashkilotlarning puxta o'ylangan va yo'naltirilgan innovatsion siyosati bilan kuchaytiriladi, bu esa xalqaro turizmga davlatga raqobatbardosh turistik takliflarni yaratishga imkon beradi.

2-rasm. Misr turistik portalida geoaxborot tizimi yordamida xaritalashtirish

Manba: <http://egypt.travel/>

Mazkur Misrning turistik veb portalida GATdan maksimal darajada foydalanilgan. Misol qilib, suv havzalarining oqimiga ko'ra destinatsiya zonalashtirilgan. Mazkur interaktiv xaritaning ustiga bosgan holda potensial sayyoh o'z sayohatini bevosita mustaqil ravishda tashkil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Buxoro viloyatiga imkoniyati cheklangan sayyohlarning sayohatini GATlar vositasida tashkil qilish

Ko'pchilik nogironlik yoki imkoniyati cheklanganlikni hayotning muayyan bir davrida deyarli hamma, vaqtincha yoki doimiy ravishda his qilishi mumkin deb bilmaydi. Biroq, deyarli butun dunyodagi barcha mamlakatlarda aholining qarishi fenomeni shuni anglatadiki, nogironlik va nogironlikning turli shakllari bo'lgan odamlar soni kelgusi yillarda faqat ko'payib boradi. Bunday tendensiya muqarrar ravishda hayot, xulq-atvor va muhitda sezilarli o'zgarishlarga olib keladi, natijada bozorda taklif qilinadigan mahsulotlar va xizmatlar ham shunga moslashadi. Sayyohlik sohasida uzoq yillardan buyon faoliyati yo'lga qo'yilgan imkoniyati cheklanganlar uchun turizm (accessible tourism) ham sayohat va mehmondo'stlik sanoati ham bundan istisno emas.

Nogironlar uchun mahsulotlarni yaratish va boshqarish nafaqat bozor ehtiyojlariga javob berish, balki tenglik masalasidir. Barqaror rivojlanish nuqtai nazaridan tenglik odatda ikki jihatdan - avlodlararo va avlod ichi sifatida ko'rib chiqiladi. Barqaror rivojlanishning rasmiy ta'riflarini ko'radigan bo'lsak barqaror rivojlanish "bu kelajak avlodlarning o'z ehtiyojlarini qondirish qobiliyatiga ziyon yetkazmasdan, hozirgi zamon talablariga javob beradigan rivojlanish" ekanligini bilish mumkin.

Buxoro madaniy meros obyektlariga boy mintaq bo'lib, hududda turizmning bir necha turlari yo'lga qo'yilgan. Mazkur turistik xizmatlar yo'nalishini yanada kengaytirib, destinatsiyaga yangi segmentlarni jalb qilish imkoni ham bor. Quyida GATdan foydalangan holda ishlab chiqiladigan imkoniyati cheklanganlarga moslashgan turistik xaritaning loyihasi taqdim etiladi. Chunki, Buxoro viloyatining turistik xaritasi hali to'liq shakllanmagan. Unda asosan viloyatning Eski shahar qismi tasvirlangan.

Ma'lumki, imkoniyati cheklanganlar ikki turga bo'linadi, harakatida cheklov mavjud kishilar (person with reduces mobility) va nogironlar (person with disability). Bu xarita O'zbekiston Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi Buxoro viloyat boshqarmasi hamda O'zbekiston nogironlar jamiyati bilan hamkorlikda mobil ilova shaklida ishlab chiqiladi. Xaritada barcha tumanlar, yo'llar, masjid va madrasalar, sog'lomlashtirish markazlari, kasalxonalar, hukumat binolari, mehmonxona, restoran, bog'lar, arxeologik hududlar, muzey va bozorlar aks ettiriladi. Sayohatchilarga imkoniyat yaratib berish maqsadida 5 tilda - o'zbek, rus, ingliz, fransuz, ispan tillarida foydalanish imkoniyati yaratilib beriladi.

Xaritada ko'rsatilgan obyektlarning ustiga bosilganda belgilangan tilda u qanday obyekt ekanligi, obyekt haqida, borish mumkin bo'lgan transport vositalari to'g'risidagi ma'lumotlar ko'rishda imkoniyati cheklangan sayyohlarga taqdim etiladi. Xaritaning pastki o'ng qismida esa eshitishda nuqsoni bo'lganlar uchun surdotarjima dasturi yuklanadi. Loyiha bosqichma-bosqich takomillashtirilib, u virtual gid vazifasini ham bajaradi.

Loyihaning yaratilish maqsadidan kelib chiqqan holda aniqlangan muammolar: Buxoro viloyatida geoaxborot tizimlaridan deyarli foydalanilmaydi; hududning turistik veb hamda qog'oz variantdagi turistik xaritasi shakllantirilmagan; barcha turdagi sayyohlar uchun destinatsiya bo'ylab virtual gidlar yaratilmagan; harakati cheklangan va nogironligi bor shaxslar uchun turistik xizmatlar yaratilmaganligi; xaritada ko'rsatiladigan qo'shimcha infratuzilma xizmatlaridan lokatsiya yoki axborot manbai sifatida xohlagan kishi ham foydalanishi mumkin.

Loyihani amalga oshirishdan quyidagi natijalar kutilmoqda:

- Milliy tariximiz ildizlari qayta tiklanadi, aholi orasida targ'ibot-tashviqot ishlari olib boriladi;
- Imkoniyati cheklangan shaxslar ham ozlarini jamiyatning bir bogini ekanliklarini his qilishadi;
- Ob'ektlarga borish uchun infratuzilma yaxshilanadi;
- Mavjud resurslardan foydalangan holda yangi turistik yo'nalish yaratiladi;
- Ichki turizm rivojlanadi;
- Mahalliy sayyohlar soni oshishi hisobiga hududdagi turistik mavsumni uzayishiga erishiladi.

Xulosa. Turizm amaliyotidagi o'zgarishlar turistik taklif zanjiri va boshqa sohalarda barqarorlikni oshirishga qaratilgan o'zgarishlarni rag'batlantirish orqali katta foyda keltirishi mumkin. Turizmga GATdan foydalanganda bir qator imkoniyatlarga ega bo'lamiz, jumladan, sarmoyalarni jalb qilish maqsadida turistik rejalashtirishga asoslangan aniq va joriy ma'lumotlarni

qaror qabul qiluvchilarga taqdim etiladi, xaritalar va ma'lumotlarni tizimning bir qismi sifatida bog'lab, turistik hududlarda qulayliklar, yo'l tarmoqlari va boshqa xizmatlarni rivojlantirishning aniq va samarali usuli bo'lib hisoblanadi. Shuningdek, GAT bu elektron arxiv. Oson va juda qisqa muddatda turistik joylar va ular to'g'risidagi ma'lumotlar topilishi va saqlab qo'yilishi mumkin. Turizmni rejalashtirishda GATdan foydalanish kelajakdagi ehtiyojlarni belgilashda aerial fotografiya va dala tadqiqotlariga qaraganda xarajatlarni tejashga ijobiy hissa qo'shadi.

Turizm sohasidagi innovatsiyalarni boshqarish innovatsion jarayonlarni samarali tashkil etish asosida turistik tashkilotlarning maqsadlariga erishish uchun madaniy, iqtisodiy va tadbirkorlik faoliyatining bir turidir. Innovatsiya menejmenti rejalashtirish, marketing, tashkil etish, nazorat qilish va baholash kabi turli funksiyalarni o'z ichiga oladi. Nazorat va baholash innovatsiyalarni boshqarishning asosiy funksiyalaridan biridir. Innovatsion faoliyat natijalarini baholash jarayonida olingan ma'lumotlar nafaqat samaradorlik ko'rsatkichi, balki uni yanada rivojlantirish, tezkor va joriy rejalashtirish strategiyasini ishlab chiqish uchun ham asosdir. Shuning uchun, turizmdagi yangiliklarni tahlil qilish va baholash uchun aniq ko'rsatkichlardan foydalanish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://wtcc.org/research/economic-impact>
2. Onețiu, A. N., & Predonu, A. M. (2013). Economic and social efficiency of tourism. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 648-651.
3. Pizam, A., & Milman, A. (1986). The social impacts of tourism. *Tourism recreation research*, 11(1), 29-33.
4. Муминова С.Р., Феоктистова В.М., Вагина У.В. Инновации в туризме на основе информационных технологий. Сетевой научный журнал. Т-12. #1 (79). 2018. с. 8.
5. <https://www.tanuki.kz/actions/>
6. https://www.esmadrid.com/en/accessible-madrid?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
7. https://www.esmadrid.com/en/accessible-madrid?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
8. <http://egypt.travel/>
9. Bennett J.A. Economic, physical and social consequences of tourism. Pretoria. 2007. 213 p.
10. Filipa Brandão, Costa. Innovation in tourism: the role of regional innovation systems. 2012. 77 p.

UDK: 338(575.1)

TECHNOLOGIES FOR CREATING DIGITAL PLATFORMS IN THE EFFECTIVE ORGANIZATION OF E-COMMERCE

Sh.Z.Karimova, doctorant PhD, Tashkent State University of Economics, Tashkent

Аннотация. Ушбу тадқиқот мақоласида биз рақамли электрон тижорат платформасини яратилиш учун зарур бўлган технологияларни кўриб чиққанмиз. Мақолада мисоллар келтирилган, масалан: Булутли ҳисоблаш, Сунъий интеллект, Мобил технологиялар

Калит сўзлар: Булутли ҳисоблаш, сунъий интеллект, катта маълумотлар таҳлили, Мобил технологиялар, Респонсиве веб-дизайн, контентни бошқариш тизимлари, Қидирув тизимини оптималлаштириш, Ижтимоий медиа интеграцияси, миқдорлар билан муносабатларни бошқариш тизимлари, Чатботлар, электрон тижорат таҳлили, рақамли бошқарув тизимлари активлари.

Аннотация. В этом исследовательском документе мы изучаем технологии, необходимые для создания успешной цифровой платформы для электронной коммерции. В статье приведены примеры, например: Облачные вычисления, Искусственный интеллект, Мобильные технологии

Ключевые слова: Облачные вычисления, искусственный интеллект, аналитика больших данных, Мобильные технологии, Адаптивный веб-дизайн, системы управления контентом, Поисковая оптимизация, Интеграция с социальными сетями, системы управления взаимоотношениями с клиентами, Чат-боты, аналитика электронной коммерции, системы управления цифровыми активами.

Abstract. In this research paper, we explore the technologies required to create a successful digital platform for e-commerce. Examples are given in the article, for example: Cloud Computing, Artificial Intelligence, Mobile Technologies

Key words: Cloud computing, Artificial intelligence, Big data analytics, Mobile technologies, Responsive web design Content management systems, Search engine optimization, Social media

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

**ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ
АХБОРОТНОМАСИ**

**№7/2 (104)
2023 й., июль**

Ўзбекча матн муҳаррири:

Русча матн муҳаррири:

Инглизча матн муҳаррири:

Мусахҳиҳ:

Техник муҳаррир:

Рўзметов Дилшод

Ҳасанов Шодлик

Мадаминов Руслан, Ламерс Жон

Ўрозбоев Абдулла

Шомуродов Журъат

“Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси” Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги Хоразм вилоят бошқармасида рўйхатдан ўтган. Гувоҳнома № 13-023

Теришга берилди: 05.07.2023
Босишга рухсат этилди: 14.07.2023.
Қоғоз бичими: 60x84 1/8. Адади 70.
Ҳажми 11,81 б.т. Буюртма: № 8-Т

Хоразм Маъмун академияси ноширлик бўлими
220900, Хива, Марказ-1
Тел/факс: (0 362) 226-20-28
E-mail: mamun-axborotnoma@academy.uz
xma_axborotnomasi@mail.ru

(+998) 97-458-28-18